

Utbildning för utbildare i demenssjukdomar

Året 2020

Innehåll

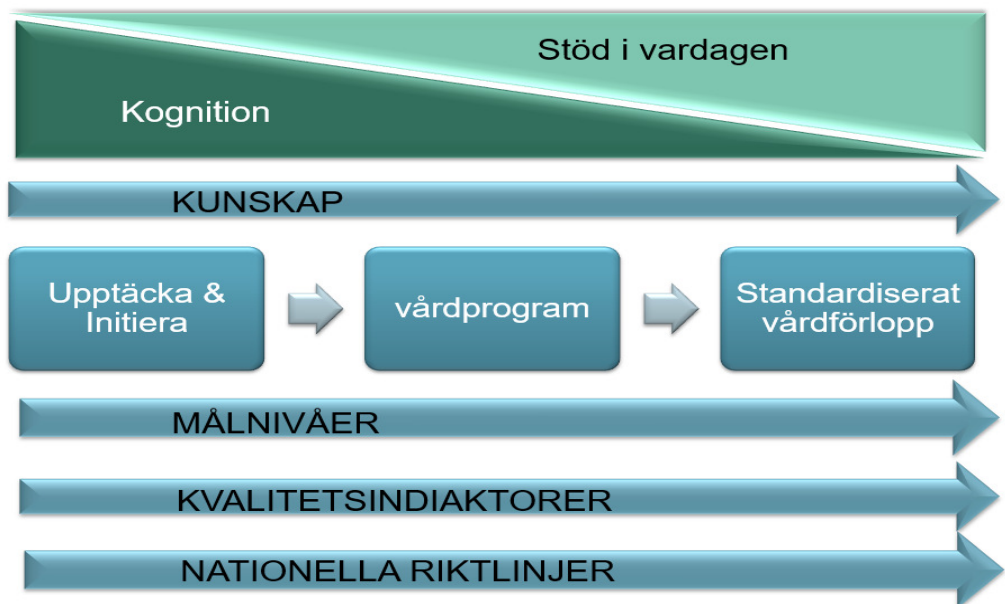
Inledning	3
Bakgrund	4
Syfte och mål	4
Genomförande	5
Framtagande av utbildningsmaterialet.....	5
Upplägg för att bli utbildare	6
Riktlinjer för utbildaren	7
Resultat	7
Framtagna utbildningar.....	7
Antalet utbildare	8
Antalet personer som utbildarna utbildat.....	8
Kvalitetsarbete	8
Plan för 2021	9
Referenser	10

Inledning

Det finns lika många personer med demenssjukdom i Sverige som det bor människor i Helsingborgs stad och lägger man till deras anhöriga samt mer än en halv miljon människor som arbetar med hälso-och sjukvård, varav nästan 280 000 personer bara i äldreomsorgen (SCB, 2016) ställer det stora krav på utbildningsinsatser. Lägg därtill hög omsättning på personal. Detta medför ett aldrig sinande behov av kompetenshöjande insatser.

Personcentrerad omvårdnad ska vara en ledstjärna för all demensvård i Sverige men 2020 lamslår en coronapandemi hela världen inklusive Sverige. Vård- och omsorgspersonal går på knäna och plötsligt blir åtgärder för att hantera och minimera smittspridningen viktigare. Äldreomsorgen har fått utstå hård kritik under pandemin. Många etiska diskussioner har förts när det gäller den svåra balansgången mellan att stoppa smittspridningen och samtidigt ge en värdig vård- och omsorg. När allt ställs på sin spets blir att säkerställa en hög omvårdnadskompetens och samverkan ännu viktigare. Socialstyrelsens rapport "Äldreomsorgen under pandemin" kan enkelt sammanfattas med att det som, utöver den allmänna smittspridningen i samhället, har haft störst inverkan på antalet sjuka och avlidna i svensk äldreomsorg är sedan länge välkända strukturella brister, exempelvis en fragmenterad organisation och behovet av ökad kompetens.

Personer med demenssjukdom har rätt till vård- och omsorg på lika villkor oavsett i vilken del av Skåne personen befinner sig och vilken ålder, kön och kulturell bakgrund personen har och det ställer stora krav på kunskap under hela sjukdomsförloppet. Sedan 2011 har Kunskapscentrum demenssjukdomar Skåne varit en del i att förbättra vården och omsorgen för personer med demenssjukdom i Regionen baserat på Nationella och Regionala riktlinjer och föreskrifter (figur 1).

Figur 1 Sambandet mellan kognition och stöd baserat på riktlinjer och föreskrifter

Bakgrund

”Demens” är ett begrepp som i vissa sammanhang är ersatt av kognitiva sjukdomar men här används ordet demens då det än så länge har en större spridning och används av Socialstyrelsen.

Demens innebär att personen har sjukliga förändringar i hjärnan och symptomen beror på vilka delar av hjärnan som är påverkade. Det går i dagsläget inte att bota en demenssjukdom men mycket kan göras för att underlätta vardagen och bidra till en god livskvalitet. Socialstyrelsen (2018) betonar flera viktiga förbättringsområden, bland annat vikten av utredning vid misstänkt demenssjukdom, samverkan mellan olika vårdgivare och vikten av utbildning, träning och handledning i ett personcentrerat förhållningssätt.

Majoriteten av alla anmälningar till Inspektionen för Vård och Omsorg – IVO (2019) handlar om brister i omsorg och omvårdnad respektive vård och behandling. I rapporten (2019) ger IVO flera exempel på händelser som skulle kunna gå att undvika; händelser som utsätter äldre personer för obehag, onödigt lidande och i vissa fall leder till att de dör en för tidig död. Kunskap behövs för att personalen ska kunna skapa en tillitsfull och trygg tillvaro tillsammans med personen med en demenssjukdom och anhöriga.

I pandemin blir det ännu tydligare med brister i vården och omsorgen och Socialdepartementets utredning Äldreomsorgen under pandemin (SOU2020:80). Enligt kommissionen beror bristerna bland annat på en fragmenterad organisation med brister i samverkan mellan regioner och kommuner. och ett behov av ökad kompetens. De skriver att det behövs krav på minimiutbildningar för olika yrkeskategorier och i samband med detta överväga behovet av extra utbildningsåtgärder.

Det är inte bara i vården och omsorgen man kommer i kontakt med personer med demenssjukdom. Personerna finns överallt i samhället; i butiker, i/på olika kollektiva färdmedel, de åker färdtjänst, träffar poliser och ordningsvakter, de går på apoteket och plockar ut sin medicin. Att skapa ett demensvänligare samhälle är därför ett högprioriterat mål och kunskap är en stor del i skapandet av det.

Syfte och mål

Syftet är regional kunskapsspridning för personer som kommer i kontakt med personer med demenssjukdom. Denna spridning sker via utbildare med god kunskap och erfarenhet inom området runt om i Region Skåne. Utbildningsinsatserna riktas både mot kommunala verksamheter, primärvård och den specialiserade vården. Kunskapen sprids även till andra verksamheter så som överförmyndarnämnd, färdtjänst, polis och försäkringskassa men också till personerna med demenssjukdom själva, deras anhöriga och till allmänheten.

Det övergripande målet är att genom kompetenslyft hos personal och allmänhet och ökad samverkan mellan vårdgivare förbättra livskvalitet samt öka självständighet och delaktighet för personer med demenssjukdom i Skåne. Detta ska ske genom:

- Öka kompetensen hos personer som, i sitt privatliv eller yrkesliv, kommer i kontakt med personer som har demenssjukdom, för att det ska finnas en trygghet i hur de bäst kan tillgodose denna målgrupps behov.

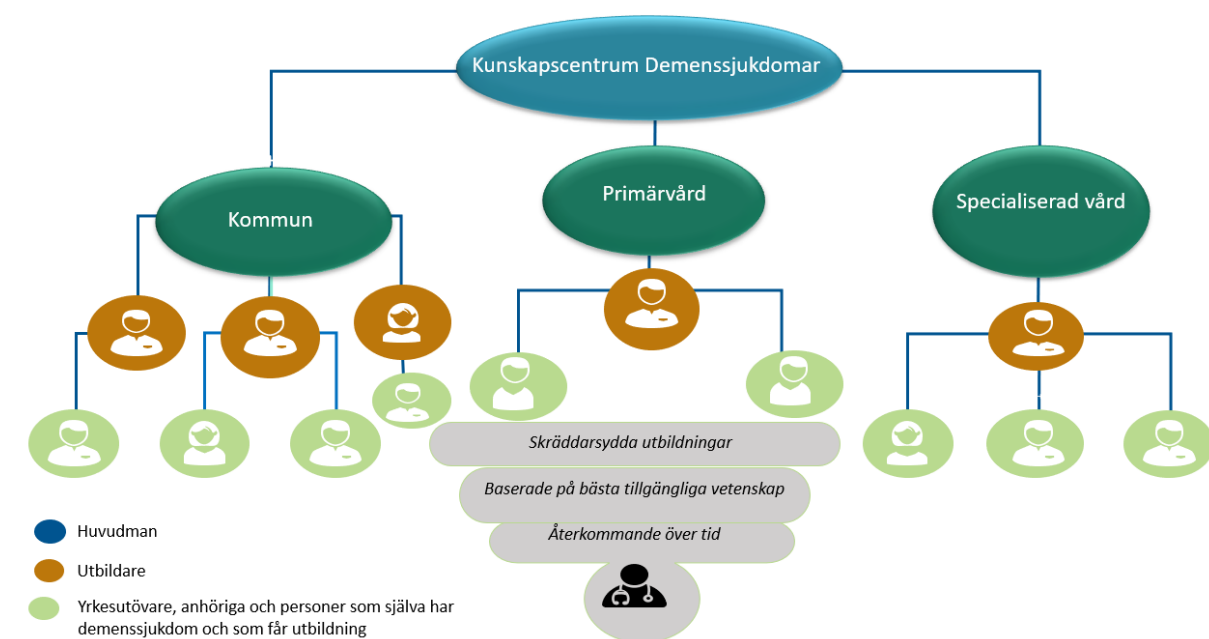
- Arbeta för att personalen inom vård och omsorg ska ha kompetens, som ökar förutsättningen att erbjuda en adekvat utredning och personcentrerad vård- och omsorg.
- Genom utbildning stötta i att komma igång med förbättringsarbeten inom området och öka samarbetet mellan olika vårdgivare inom regionen.

Genomförande

Arbetet med att ta fram utbildningsmaterial och att utbilda personer runt om i Skåne påbörjades under hösten 2018.

Framtagande av utbildningsmaterialet

Arbetet med att sprida kunskap om demenssjukdomar bygger på att lokalt förankrade utbildare runt om i Skåne utbildar med material som Kunskapscentrum demenssjukdomar tagit fram (figur 2). Utbildningsmaterialet består mestadels av PowerPoints med tillhörande hjälptexter samt samtalskort och informationsfilm.

Figur 2 Utbildningsöversikt

Arbetet är förankrat i förvaltningar, både i regionen och kommuner, genom information via mail och har presenterats på exempelvis Kunskapsgruppens möte. Utbildningsmaterialet som har tagits fram vilar på vetenskaplig grund och följer till stor del Nationella riktlinjer för demenssjukdomar (SoS, 2010, SoS 2017), Modell för ett standardiserat insatsförlopp vid demenssjukdom (2019) samt Handlingsplan för jämlik demensvård i Region Skåne (2017).

Personer som aktivt arbetar med demensfrågor inom olika förvaltningar har varit delaktiga i framtagandet genom dialoger och workshops vilket bidragit till att utbildningsmaterialet är framtaget

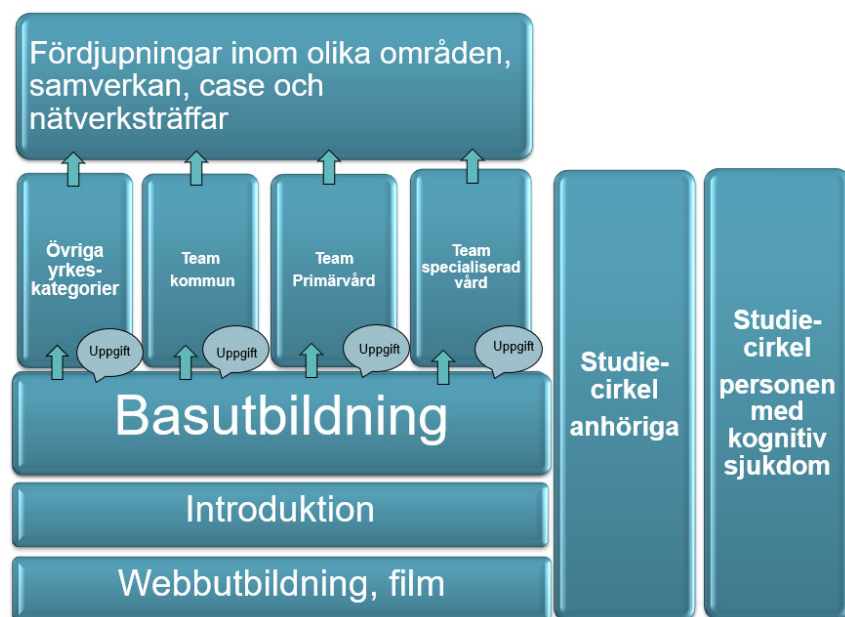
utifrån det behov som finns i Skåne. Materialet är även granskat av experter inom varje utbildningsdel.

Upplägg för att bli utbildare

Varje utbildare går utbildning vid Kunskapscentrum för demenssjukdomar och utbildningen är kostnadsfri. Därefter får de tillgång till utbildningsmaterial riktade och anpassade för olika verksamhetsområden.

Utbildarna får sedan utifrån detta material hålla verksamhetsanpassade utbildningar. Utbildningarna sker i flera steg (figur 3). Det första steget för personer som arbetar i vård- och omsorg är en gemensam introduktion som följs av en basutbildning riktad mot alla verksamheter. Detta för att hela regionen ska få ett gemensamt språk och en gemensam kunskapsbas.

Nästa steg är anpassade utbildningar beroende på profession och arbetsplats. Det sista steget innehåller föreläsningar, workshops och case-arbete för att öka samverkan eller fördjupningar inom områden som är aktuella för verksamheten; exempelvis tidiga tecken på demensutveckling hos personer med Downs syndrom eller smärta hos personer med demenssjukdom.

Figur 3 Utbildningsplan

Det finns specifika utbildnings- och studiecirkelmateriel som är framtagna för personerna som har en demenssjukdom och dess anhöriga.

Riktlinjer för utbildaren

Den person som ska bli utbildare ska ha följande:

- Goda kunskaper inom området.
- Arbetslivserfarenhet inom området.
- Skriftligt uppdrag från närmsta chef där det framgår omfattning och avsatt tid för uppdraget.
- Upprättat en handlingsplan och ta med denna till första utbildningstillfället.

Följande upplägg gäller:

- Utbildaren går relevant inriktning.
- Håller utbildningar enligt sin handlingsplan som är förankrad hos närmsta chef.
- Efter varje utbildningstillfälle ska deltagarna i utbildningen fylla i en utvärdering.

Följande ramar gäller för utbildarna:

- Utbildaren får materialet (Powerpoint samt hjälptexter) som PDF.
- Utbildaren ska låta deltagarna fylla i en utvärdering efter varje tillfälle (utom de som går studiecirkeln för personer med demenssjukdom).
- Utbildaren ska upprätta en handlingsplan och uppdraget ska vara godkänt av närmsta chef.
- Utbildaren bör delta i förekommande uppföljningsdagar/nätverksträffar.

Resultat

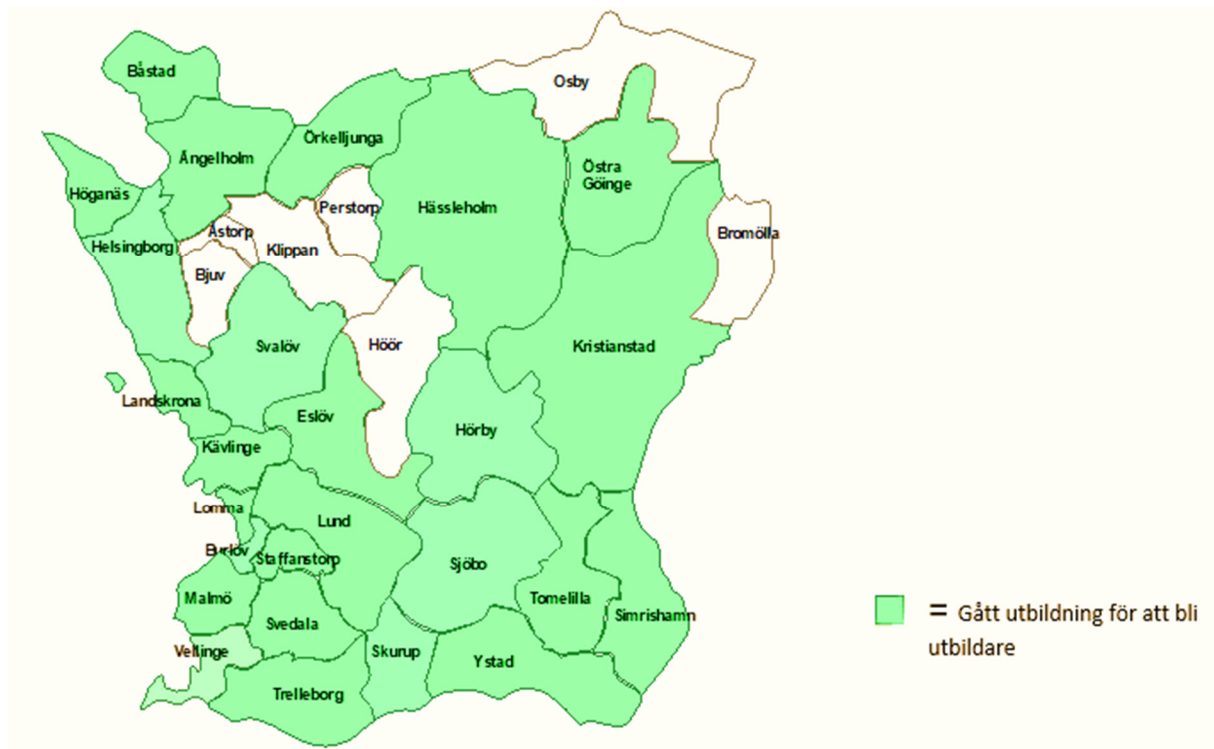
Arbetet med att ta fram utbildningsmaterial och att utbilda personer runt om i Skåne påbörjades under hösten 2018 och nedan beskrivs resultat fram tom 2020.

Framtagna utbildningar

- Informationsfilm är framtagen där både regionalt och nationellt viktiga personer för området demenssjukdomar medverkar.
- Introduktionsutbildning som ger en introduktion till ämnet demens.
- Basutbildning som innehåller kognitionskunskap och fakta om demenssjukdomar.
- Kommunspår, en block-utbildning som riktar sig i första hand till personal som arbetar i kommunal verksamhet. Blocken är till för att kunna anpassa utbildningarna efter gruppens behov.
- Fördjupningsmaterial inom områden sexualitet och demens.
- Specialiserad sjukhusvård, både slutenvård och öppenvård, anpassad efter förutsättningarna i de verksamheterna.
- Studiecirkel för personer med demenssjukdom
- Utbildningsmaterial för anhöriga
- Utbildning som riktar sig till personer som arbetar med personer med intellektuell funktionsnedsättning och demens.
- Under hösten 2019 och våren 2020 har utbildningarna Introduktion, Bas och Kommundelen uppdaterats utifrån utvärderingar från deltagarna och workshops med utbildarna.

Antalet utbildare

I Skåne finns idag 97 utbildare i 26 kommuner och/eller regionen som har gått utbildning för att kunna hålla i utbildningar i egen regi (figur 4).

Figur 4 kommuner som har utbildare, dec 2020

Antalet personer som utbildarna utbildat

På grund av Covid 19 har mycket få utbildningar kunnat genomföras men hit tills har 1782 personer utbildats av dessa utbildare.

Kvalitetsarbete

- Alla utbildningar utvärderas via ett gemensamt utvärderingsverktyg, vilket möjliggör att följa antalet utbildade men också vilka yrkesgrupper som är utbildade. Varje person som går utbildning får göra en utvärdering av utbildningen vilket leder till en viss form av kvalitetssäkring av utbildningen, samt ett underlag för utveckling av utbildningsmaterialet.
- Utvärderingen av utbildningsmaterialet och det pedagogiska upplägget vilket leder till en viss form av kvalitetssäkring av utbildningen samt ett underlag för utveckling av utbildningsmaterialet.
- Varje del av utbildningsmaterialet är granskat av experter inom området och en referenslista finns i slutet av varje utbildning för att underlätta fördjupning och faktagranskning.
- Till varje del av utbildningsmaterialet finns hjälptexter för att underlätta för utbildaren och för att utbildningen ska bli så likvärdig som möjligt.

- Utbildarna erbjuds stöd både när det gäller administrativa och organisatoriska frågor men även när det gäller frågor om utbildningsmaterialet.
- En gång per halvår kommer Kunskapscentrum demenssjukdomar erbjuda återträffar med möjlighet att dela erfarenheter av att utbilda och måluppfyllelse.
- Kontinuerligt kommer utbildningsmaterialet att utvärderas och uppdateras. Under hösten har Introduktions-, Bas- och Kommunutbildningarna uppdaterats och kommer att lanseras under våren.
En återträff för utvärdering av utbildningsmaterialet har genomförts där alla utbildarna har bjudits in att delta eller i förväg lämna in tankar om materialet. Materialet kommer sedan att uppdateras utefter utbildarnas behov och önskemål.

Plan för 2021

Utbildning i Smärta och demenssjukdom samt digitalisering av alla utbildningarna.

Referenser

Inspektionen för Vård och Omsorg – IVO (2019), *Vad har IVO sett 2018? Iakttagelser och slutsatser om vårdens och - omsorgens brister för verksamhetsåret 2018.*

Region Skåne. (2017) *Handlingsplan för jämlik demensvård i Region Skåne.*

Socialstyrelsen (2017) *Vård och omsorg vid demenssjukdom -Stöd för styrning och ledning.*

Socialstyrelsen. (2019) *Ett standardiserat insatsförlopp vid demenssjukdom – en modell för mångprofessionell samverkan för personcentrerad vård och omsorg vid demenssjukdom.*

Socialstyrelsen. (2010) *Nationella riktlinjer för vård och omsorg vid demenssjukdom.*

Statistikmyndigheten (SCB) *Antal förvärvsarbetande inom vård, skola och omsorg år 2016, 16-74 år. Registerbaserad Arbetsmarknadsstatistik.*

Svenskt demenscentrum: <https://www.demenscentrum.se/>